

Tatjana Loš

O knjizi „Bizarne priče“ Olge Tokarčuk, 2018.

(Ne)obična porodica koja to nije bila

Put do bizarnih priča - u bizarnom svetu koji živimo - definitivno ne pati od manjka bizarnosti. Žarišta inspiracije šire se kao stihija koja svako leto spali na hiljade hektara čempresa, tu odmah iznad sunčanih obala u koje smo se bar jednom zaljubili. Bizarnost sve perfidnije (o) postaje konstanta, ali neke priče su, ipak, savršeno bizarnije od drugih.

Dobrodošli u izabrano književno carstvo Olge Tokarčuk. Iz njenog pera, a pero je i meko i oštro, i milujuće i probadajuće, i krotko i provocirajuće, razlilo se 2018. godine deset pripovedačkih mozaika i ulilo u kaleidoskop nazvan „Bizarne priče“.

Škrinja u koju je prva poljska nobelovka za proznu književnost i prva poljska bukerovka smestila i likove od mehura sapunice i staklene figurine i blede utvare i heroje od kamena i papirnate siluete, skladište je naizgled običnih sudbina koje su na kraju ipak neopipljive, futurističkih proporcija i dezena. Mirišu na bizarnost, ali tek na drugo čitanje. Na prvo, potpuno smo uvučeni u vrtlog književnog igrokaza da izostaje začuđenost pred naučno-fantastičnim pojanjem priče o svetu koji zapravo ne postoji, a čini se da bi tako lako mogao da se dogodi. Nedostaje mu da se oklizne o još samo dva-tri stepenika.

Ko, međutim, nije spreman na čitanje koje traži maksimalnu posvećenost uma, već bi samo da razbije apatiju jednog kišnog popodneva ili da se rasonodi na plaži uz podeljenu pažnju, tople pejzaže i hladno piće, možda je poštenije da odustane od ovog književnog putovanja. Šteta je da to bude samo pomodno-površni pokušaj poniranja u nepredvidivo-uzbudljive dubine. Veliko šteta.

„Bizarne priče“ nisu štivo za usput, jer čak i tamo gde je stil autorke najmanje misleći, očišćen od psihološko-filozofskih kovanica koje traže apsolutno naprezanje uma i širokogrudno poimanje ljudi i sveta od ljudi, knjiga od „tričavih“ 176 stranica nije literatura za „nešto između“. Možda to može da bude (ne)umesna stavka za kritiku, ali očigledno je da Tokarčukova i ne računa na publiku širokih narodnih masa, iako smo vrlo daleko od toga da bismo mogli da joj zamerimo elitizam u onom neprijat-

nom kontekstu na koji se pozivaju oni koji ga brže-bolje stavljaju u šifonjer sa snobizmom.

Sve je ona u ovoj knjizi fino zamrsila, uplela u mrežu i čistu književnu paučinu i psihoterapeutsku dozu stvarnosti, i Česlava Miloša i Karla Junga, i drevne hrišćanske kanone i prirodoljubivost, i trivijalne spletke i nadnaravne tokove svesti. Pomutila nam shvatanje običnosti sveta u kojem smo to što jesmo i ne možemo da budemo ništa više i ništa manje, dovodeći nas u introspektivni momenat zapitkivanja zašto smo i kako pristali da igramo onu ulogu koju nam je socijalno okruženje iskonstruisalo po svojoj volji. Protiv toga se bore „Bizarne priče“.

Zamrsila nam je njima konce ova poljska književnica, pripovedajući nam o strahu od duha iz detinjstva, kao da nikome od nas to nije blisko; o Poljskoj kralja Jana Kazimira iz 17. veka, uz Dekarta kao začinsku potku za dublju imaginaciju, posle koga nas tek tako vraća u savremenost, na zimnicu jedne tek preminule majke koja je, navodno, presudila njenom sinu. Ali, ne, nije se to desilo od marinirane čipke o kojoj spisateljica tako lako piše kao da je sasvim uobičajeno konzervirati šustikle.

Tu su i jedne pokretne stepenice sa kojih pada jedna žena, presađeno srce koje se dobro „ušančilo“ u novom biću, bizarnost uočavanja šavova na čarapama i kao da to nije dovoljno, nastavlja se gotovo studioznim promišljanjem, kopkanjem svesti pojmom „transfugijum“ i provokacijom tajni zidina manastira iz 16. veka koje se otkrivaju dok psihološkinja sprovodi svoj naučni eksperiment nad usvojenom decom. Bizarno, a u nečijim duhovnim fiokama možda tako svakidašnje.

Pritisnete dugme i Tokarčukova vas vodi u neke paralelne, nadnaravne lavirinte. U psihofiziku i prijatnu, okrepljujuću gimnastiku uma. Ništa vam nije jasno i sve vam je prihvatljivo. Isključite prekidač i ponovo ste u okruženju koje vam diktira pravila bitisanja. Nema više rolerkoster improvizacije niti krila za svemoguće letove.

Svega ima u toj nevelikoj, ali simbola, metafizike, snoviđenja i magnovenja dupke punoj, škrinji od reči, među kojima se ništa manje primetno ugnezдила i „Poseta“. Kratko ime za jednu u nizu pripovedaka koje se razlivaju na platnu okvalifikovanom kao - bizarnost.

Kroz priču o homogenetskoj porodici ne uspevamo odmah da shvatimo da dom ljubavi čine četiri žene i dečak. Sve je tu, u momentu, sasvim ukradeno iz stvarnosti; dan koji teče u obavezama ukućanki, male biserne

minduše, štampanje slika sa putovanja, dvopek koji iskače iz tostera, sveže ubrane rotkvice, umor od (svako)dnevni poslova... I najava posete novog komšije kao „disperzivna, iritantna misao“. A onda nas autorka ponovo, kao dvopek iz tostera, katapultira iz dobro ušuškano miljea u kojem se patrijarhat i crkveni kanoni obrušavaju na svaku izmaštanu, izmenjenu, dopunjenu ili lično izvajanu koncepciju zajednice.

Ne koristi se književnica tu taktom bunta. Ne bje ona bitku kao ljuta revolucionarka. Ne obračunava se sa društvom glasnom pretnjom. Naprotiv. Ona to čini nežnim ispisivanjem naracije glavne junakinje.

„To su bili najsrećniji trenuci dana - bili smo prava porodica puna ljubavi. Dete još uvek nije naučilo da nas razlikuje, pa nam je prilazilo kao Fanji, pokušavajući da se pribije uz naše grudi. Pomalo me je postideo taj spontani odgovor mog tela, naših tela - odjednom se pribijate jedno uz drugo, gube se granice, kao da smo ćelije spojene u jedan organizam. Uzimale smo dete između sebe u sredinu, četiri identične žene nagnute nad njim, nežni osmeh, procvat jedinstva“.

Tokarčukova nam tako plete priču koja bi možda jednom, u novoj reviziji stvarnosti, mogla da bude puna replika života, a bezuslovna, jedra ljubav četiri žene i njihova, ista takva, ljubav prema jednom dečaku, njihovom sinu, neosuđujući, „običan“, nevidljiv žig na jednoj od porodičnih slika na zidu sveta kojem pripadamo.

Ako ovog trenutka i zvuči kao bizarno, budimo sigurni da je poljska nobelovka znala da ovo nije krajnja tačka raspakivanja sveta. Još će nama Olga Tokarčukova prirediti promišljajućih „bizarnosti“.